Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

Viite: HE 240/2022 vp

VR-Yhtymän kommentit lausuntopyyntöön hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rautatiekuljetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

VR-Yhtymä Oyj (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa ja lausuu siitä seuraavaa:

Hallituksen esityksellä ehdotetaan muutettavaksi rautatiekuljetuslakia, liikenteen palveluista annettua lakia sekä kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annettua lakia.

Rautatieliikenteen osalta esityksellä päivitetään rautatiekuljetuslakiin kansallisia poikkeuksia koskevat säännökset uuden rautatievastuuasetuksen (EU 2021/782) mukaisiksi. Hallituksen esityksen mukaan uutta rautatievastuuasetusta ei sovellettaisi kansainvälisessä liikenteessä, eikä sitä kaikilta osin sovellettaisi lähijunaliikenteeseen eikä historialliseen liikenteeseen.

VR pitää hallituksen esitystä tasapainoisena. Lain valmistelu on ollut perusteellista ja sidosryhmät osallistavaa. VR kannattaa hallituksen esitykseen sisällytettyjä poikkeuksia soveltamisalaan ja esittää tarkemmat perustelut alla.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 7.6.2023 eli samana päivänä, jolloin uuden rautatievastuuasetuksen soveltaminen alkaa

1. Laki rautatiekuljetuslain 2 ja 8 a pykälän muuttamisesta

Pykälä 8 a Euroopan unionin säännökset rautatiematkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista

Rautatievastuuasetusta ei sovelleta Suomen ja Venäjän välisessä suorassa kansainvälisessä rautatieliikenteessä. Rautatievastuuasetusta ei sovelleta myöskään yksinomaan historiallisiin rautatieliikenteen palveluihin. Rautatievastuuasetuksen 19 artiklaa korvauksesta ja 20 artiklan 2 kohdan a ja b alakohtaa ateria- ja majoittamisvelvollisuudesta ei sovelleta niihin lähijunaliikenteen yhteysväleihin, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Lähijunaliikenne

VR kannattaa esitettyjä poikkeuksia korvauksiin sekä ateria- että majoittamisvelvollisuuksiin. Kyseiset poikkeukset ovat Suomessa jo nykyisinkin käytössä. Nykyisessä asetuksessa käytetty termi ”taajamajunaliikenne” on korvattu sanalla ”lähijunaliikenne”. VR pitää tärkeänä, että terminologian muuttumisesta huolimatta poikkeuksia sovelletaan uuden rautatiekuljetuslain puitteissa samassa laajuudessa, kuin tälläkin hetkellä. Lähijunaliikenne eroaa kaukoliikenteestä erityisesti matkan pituuden ja keston sekä vuorovälitiheyden osalta. Lähiliikenteessä matkustetaan pääasiassa lyhyitä asiointi- ja työmatkoja ja liikennöidään myös ilman matkustamohenkilökuntaa.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

Hallituksen esityksessä esitetään poikettavaksi korvausta koskevista säännöistä lähijunaliikenteessä. VR kannattaa tätä vahvasti. Korvattavien viivästysten tulee olla edelleenkin vähintään 60 minuuttia, mikä on lähijunaliikenteen luonne huomioiden kannatettava ratkaisu. Lähijunaliikenteessä matkustetaan pääasiassa lyhyitä asiointi- ja työmatkoja ja vuoroväli on tiheä.

Rautatieyritykset voivat edelleen asettaa vähimmäisrajan, jonka alittuessa korvausta ei makseta. Tämä raja saa olla enintään neljä euroa lippua kohden. Ottaen huomioon korvausvaatimusten käsittelyn aiheuttama hallinnollinen taakka sekä mahdollisten korvausten alhainen taso, VR pitää alarajan asettamista tarpeellisena rajauksena.

VR yhtyy hallituksen esityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että poikkeuksen tekemistä puoltaa uuden asetuksen mainittujen säännösten osalta myös se, että rautatieyrityksen ei asetukseen tehdyn lisäyksen mukaan tarvitse maksaa korvausta, jos se voi osoittaa, että viivästyminen, jatkoyhteyden menettäminen tai peruuttaminen johtuu rautatien käytöstä riippumattomista poikkeuksellisista olosuhteista. Poikkeuksellisten olosuhteiden määrittely ja osoittaminen on muissa liikennemuodoissa, kuten lentoliikenteessä, osoittautunut hyvin haastavaksi ja olisi sitä myös lähijunaliikenteessä.

Lähijunaliikenteessä ei sovelleta 19 pykälän 2 kohdan säännöstöä näyttö- ja kausilippujen voimassaoloaikana tapahtuvien toistuvien myöhästymisten ja peruutusten osalta. Esityksessä on todettu kansallisiin säännöksiin ja oikeusperiaatteisiin pohjautuvan korvauskäytännön olevan asianmukainen. VR yhtyy tähän johtopäätökseen. VR:llä on jo olemassa toimiva korvauskäytäntö näyttö- ja kausilippujen osalta. Lisäksi säännöstön käytännön toteuttaminen olisi erittäin haasteellista tai jopa mahdotonta myöhästymisminuuttien yhteen laskemisen ja todentamisen osalta.

Viivästyskorvausten kumuloiva todentaminen edellyttäisi asiakkaalta yksityiskohtaista kirjanpitoa jokaisesta junavuorosta, jolla hän on matkustanut, sekä vuoron todentamista. Tämän jälkeen VR:n asiakaspalvelukeskuksen tulisi tarkistaa jokainen myöhästymiskirjaus korvaushakemusta varten. Tämä edellyttäisi sitä, että toimivaltaisen viranomaisen pitäisi kerätä tiedot kaikkien junavuorojen myöhästymisminuuteista. Lähiliikenteen kausilippujen osalta emme näe, missä asiakas on matkustanut, koska asiakkaalta ei edellytetä paikan varausta. Kyseisestä toimintamallista aiheutuva hallinnollinen taakka olisi niin suuri, että se asettaisi vaakalaudalle koko näyttö- ja kausilippujen tarjonnan kannattavuuden.

Lähijunaliikenteessä ei myöskään sovelleta säännöksiä ateria- ja majoittamisvelvollisuudesta. VR pitää ratkaisua tarkoituksenmukaisena, ottaen huomioon lähijunaliikenteen matkojen lyhyt kesto, liikennöintitiheys sekä tiiviit asemavälit.

Kansainvälinen matkustajaliikenne

Suomen ja Venäjän välinen rautatiematkustajaliikenne on toistaiseksi keskeytetty toimintaympäristössä tapahtuneiden merkittävien ja pitkäkestoisten muutosten vuoksi.

Rautatievastuuasetusta ei sovelleta Suomen ja Venäjän välisessä suorassa kansainvälisessä rautatieliikenteessä. Suomen ja Venäjän välisessä sopimuksessa

kansainvälisestä rautatieliikenteestä SopS 85/2016 on matkustajien oikeuksia ja liikenteenharjoittajan velvollisuuksia koskevat sopimusmääräykset, jotka ovat rautatievastuuasetusta vastaavalla tasolla. Matkustajien oikeuksien käytännön soveltamisen kannalta olisi hyvin hankalaa, mikäli rajanylityksen yhteydessä matkustajien oikeudet muuttuisivat. Myös asiasta viestiminen asiakkaille olisi haasteellista.

Historialliset tai matkailupalvelut

Uusi rautatievastuuasetus sisältää poikkeusmahdollisuuden jättää yksinomaan historialliseen tai matkailukäyttöön tarkoitetut palvelut soveltamisalan ulkopuolelle, mikä on sisällytetty hallituksen esitykseen. Tämä mahdollistaa poikkeuksen soveltamisen myös rautatieliikenteen harjoittajan toimiluvan haltijoihin museoliikenteen harjoittajien lisäksi, mikä tukee toimijoiden tasavertaista kohtelua. VR on selvittänyt mahdollisuuksia historiallisen liikenteen harjoittamiseksi matkailukäyttöön.

2. Valtioneuvoston asetus eräistä lähijunaliikenteen yhteysväleistä

VR pitää tarkoituksenmukaisena, että uudessa rautatiekuljetuslaissa on luovuttu soveltamatta jättämisen piiriin kuuluvien yhteysvälien kirjaamisesta. Poikkeuksen piiriin kuuluvista yhteysväleistä säädetään jatkossa valtioneuvoston asetuksella. Mahdollisiin muutoksiin liikennerakenteessa tulee olla mahdollisuus reagoida nopeasti ja joustavasti.

3. Muut huomiot

Polkupyörien kuljettaminen

Polkupyörien kuljettamisen osalta rautatieyritysten on määriteltävä polkupyöräpaikkojen riittävä lukumäärä. Mikäli ao. määrittelyä ei ole tehty, on jokaisessa kokoonpanossa oltava vähintään neljä polkupyöräpaikkaa. Tätä vaatimusta sovelletaan ainoastaan tilanteissa, joissa rautatieyritys hankkii uutta liikkuvaa kalustoa tai tekee merkittäviä parannuksia käytössä olevaan liikkuvaan kalustoon. Pykälää sovelletaan 7.6.2025 alkaen.

Jäsenvaltio voi vahvistaa neljää suuremman määrän polkupyöräpaikkojen vähimmäislukumääräksi tai edellyttää suunnitelmia polkupyörien kuljettamisen lisäämiseksi. Suomessa ei ole katsottu tarpeelliseksi edellyttää suurempaa vähimmäislukumäärää kuin asetuksessa on edellytetty, koska Suomessa polkupyörien kuljetusmahdollisuus on jo pääsääntöisesti asetusta vastaavalla tasolla. VR tukee tätä linjausta. Rautatieliikenteessä on jo nyt mahdollisuus kuljettaa polkupyöriä kaikilla yhteysväleillä ja se on osa VR:n palvelukonseptia, jota edelleen kehitetään markkinaehtoisesti. Polkupyörämatkustajat ovat VR:lle tärkeä asiakassegmentti ja osa matkaketjukonseptia.

Pykälän soveltamisen yhteydessä on tärkeää kytkeä termi ”merkittävä parannus” tarkoittamaan vain tilanteita, joissa kalustolle merkittävän parannuksen yhteydessä haetaan uutta markkinoillesaattamislupaa. Myöskään kokoonpanon jonkin osan, esim. ravintolavaunun, merkittävä parannus ei saa johtaa siihen, että vaunuihin tulee lisätä polkupyöräpaikkoja.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

Lipunosto-oikeus

Jos lähtöasemalla ei ole lipputoimistoa tai esteettömästi saatavilla olevaa lippuautomaattia eikä muuta esteettömästi saatavilla olevaa keinoa lipun ostamiseksi etukäteen, vammaisten henkilöiden on voitava ostaa lippuja junassa ilman ylimääräisiä kustannuksia. Jäsenvaltiot voivat ulottaa oikeuden koskemaan kaikkia matkustajia. Rautatieyritykset voivat rajoittaa tai evätä tämän oikeuden turvallisuuteen tai pakolliseen paikanvaraukseen liittyvien syiden perusteella.

VR tarjoaa useita eri kanavia matkalipun ostamiseksi: verkkokauppa, mobiilisovellus, lippuautomaatit, puhelinpalvelu, R-kioskit ja lipunmyyntipisteet. Eri myyntikanavissa noudatetaan voimassa olevaa esteettömyyssääntelyä.

VR on luopunut lipunmyynnistä lähijunissa ja kiskobusseissa. Junista ostettujen lippujen määrä on ollut erittäin alhainen, ainoastaan noin 0,5 % kaikista myydyistä lipuista (2022). Kaukoliikenteen junissa konduktöörit myyvät lippuja, lipun ostosta peritään palvelumaksu. HSL-alueen lähijunaliikenteessä sekä VR:n omassa lähijunaliikenteessä on luovuttu lippujen myynnistä junissa jo vuonna 2017 uuden asiakaspalvelumallin käyttöönoton myötä.

VR tarjoaa useita vaihtoehtoisia ja esteettömiä myyntikanavia, jotka mahdollistavat matkalipun hankkimisen etukäteen myös vammaisille henkilöille. Mikäli junassa on lipunmyyntimahdollisuus, vammaisten henkilöiden on mahdollista ostaa lippu ilman lisämaksua.

Esityksessä on todettu, että lippujen ostamiseen ei ole liittynyt merkittäviä ongelmia. Lisäksi toiminnanharjoittajien velvoittamista laajentamaan lippujen junamyyntiä ei pidetä oikeasuhtaisena tai perusteltuna. VR yhtyy esitettyihin näkemyksiin. Suomi tavoittelee vahvasti digitalisaation edistämistä joukkoliikenteessä. Junista ostettujen lippujen määrät ovat olleet erittäin alhaiset, eli kysyntää palvelulle ei juurikaan ole. Junamyynnille ei myöskään ole liiketoiminnallisia perusteluita.

Suomi ei ole pitänyt tarpeellisena laajentaa lipunosto-oikeutta junassa muihin matkustajiin. VR pitää tätä linjausta tarkoituksenmukaisena. Erityisryhmien laaja määrä voisi aiheuttaa väärinkäytöksiä ja liputta matkustavien määrän huomattavaa nousua erityisesti lähiliikenteessä.

Palvelun laajentaminen muihin erityisryhmiin toisi mukanaan suuria haasteita, koska mitään yhdenmukaista normistoa tai erityisryhmien tarkkarajaisia määrittelyjä ei ole. Pykälän henkenä ja tavoitteena on nimenomaan kyseisen erityisryhmän eli vammaisten henkilöiden, palveleminen muita matkustajia kattavammin.

Apua tarvitsevien vammaisten tai liikuntarajoitteisten henkilöiden ennakkoilmoituksen vähimmäisaika 24 tuntia

VR on varautunut ottamaan apua tarvitsevien vammaisten tai liikuntarajoitteisten henkilöiden ennakkoilmoituksen 24 tunnin vähimmäisaikaa koskevan muutoksen huomioon avustuspalveluita koskevassa alihankintasopimuksessaan. Aikajänteen muutos tulee aiheuttamaan VR:lle lisäkustannuksia. Suomi ei ole katsonut tarpeelliseksi ottaa käyttöön siirtymäaikaa.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

Viestintävälineet

Uusi asetus sisältää mahdollisuuden jäsenvaltioille edellyttää tiettyjen viestintävälineiden käyttämistä tietyissä tilanteissa. Vaatimus koskee korvausvaatimuksia. Suomessa ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää kansallisesti viestintävälineiden käytöstä, sillä käytettävissä olevia viestintäkanavia on useita.

VR:llä on käytössä useita kanavia korvausvaatimusten hakemiseksi: nettilomake, lipunmyyntitoimisto tai postitse toimitettava lomake. VR ei pidä tarpeellisena prosessin tarkempaa määrittelyä laissa. Nykyinen säädöspohja takaa myös riittävän liikkumavaran viestintävälineiden kehittämiseksi ja uusien teknologioiden huomioimiseksi.

Asemanhaltijan määritelmä

Asetuksessa on useita viittauksia asemanhaltijaan sekä tälle kuuluviin tehtäviin. Suomessa on huomioitava, että asemakiinteistöjen sekä niiden maapohjien omistus on voimakkaasti hajautunut muun muassa Senaatti-kiinteistöille, VR:lle, kaupungeille, kiinteistösijoitusyhtiöille jne. VR omistaa nykyisin vain 26 asemakiinteistöä Suomessa. Väylävirasto puolestaan omistaa täysimääräisesti raiteet, laiturit ja muun junaliikenteen tarvitseman asemainfran. Selkeä asemanhaltijuuden määrittely helpottaisi palvelujen järjestämistä asiakkaille, mukaan lukien erityisryhmille. Hallituksen esityksessä todetaankin, että Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla on teetetty selvitys asemanhaltijan käsitteestä, ja asemanhaltijalle kuuluvista velvoitteista. Selvityksen käsittely on vielä kesken, ja aiheen työstäminen jatkuu hallinnonalalla selvityksen valmistuttua.

VR-Yhtymä Oyj

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5